

Ινστιτούτο Φιλοσοφικών Ερευνών

www.philosophical-research.org

Απόστολος Πιερρής

ΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΤΡΩΜΑ

Η Τραγωδία του 1821

24 Μαρτίου 2021

Αἶ Εὐχαί

Τῆς θαλάσσης καλῆτερα
 φουσκωμένα τὰ κύματα
 'να πνίξουν τὴν πατρίδα μου
 ὥσάν ἀπελπισμένην,
 ἔρημον βάρκαν.

Ἐπὶ τὴν στεριάν, ἔς τὰ νησία
 καλῆτερα μίαν φλόγα
 'να ἰδῶ παντοῦ χυμένην,
 τρώγουσαν πόλεις, δάση,
 λαοὺς καὶ ἐλπίδας.

Καλῆτερα, καλῆτερα
 διασκορπισμένοι οἱ Ἕλληνες
 'να τρέχωσι τὸν κόσμον,
 με' ἐξαπλωμένην χεῖρα
 ψωμοζητοῦντες.

Παρά προστάτας ἄλχωμεν.

Μὲ ποτὲ δὲν ἐθάμβωσαν

πλούτη ἢ μεγάλα ὀνόματα,

μὲ ποτὲ δὲν ἐθάμβωσαν

σκήπτρων ἀκτῖνες.

Ἄν ὁπότεν πεθαίνῃ

πονηρὸς βασιλεὺς

ἔσβυν' ἢ νύκτα ἔν' ἄστρον,

ἤθελον μείνει ὀλίγα

οὐράνια φῶτα.

Τὸ χέρι ὅπου προσφέρετε

ὥς προστασίας σημεῖον

εἰς ξένον ἔθνος, ἔπνιξε

καὶ πνίγει τοὺς λαοὺς σας,

πάλαι καὶ ἀκόμα.

Πόσοι πατέρες δίδουσιν,

ὄχι ψωμί, φιλήματα

ς' τὰ πεινασμένα τέκνα τους,

ἐν ᾧ λάμπουν 'ς τὰ χεῖλη σας

χρυσᾶ ποτήρια!

Ὅταν ὑπὸ τὰ σκῆπτρά σας
 νέους λαοὺς καλεῖτε,
 νέους ἰδρῶτας θέλετε
 ἐσεῖς διὰ 'να πληρώσητε
 πλουσιοπαρόχως,

Τὰ ξίφη ὅπου φυλάγουσι
 τὰ τρέμοντα βασίλειά σας,
 τὰ ξίφη ὅπου τρομάζουν
 τὴν ἀρετὴν, καὶ σφάζουσι
 τοὺς λειτουργοὺς της.

Θέλετε θησαυροὺς
 πολλοὺς διὰ 'ναγοράσητε
 κρότους χειρῶν καὶ ἐπαίνους,
 καὶ τ' ἄπιστον θυμίαμα
 τῆς κολακείας.

Ἡμεῖς διὰ τὸν σταυρὸν
 ἀνδρείως ὑπερμαχόμεθα
 καὶ σεῖς ἐβοηθήσατε
 κρυφὰ τοὺς πολεμοῦντας
 σταυρὸν καὶ ἀλήθειαν.

Διὰ 'να θεμελιώσητε
 τὴν τυραννίαν τιμᾶτε
 τὸν σταυρὸν εἰς τὰς πόλεις σας,
 καὶ αὐτὸν ἐπολεμήσατε
 εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ τώρα εἰς προστασίαν μας
 τὰ χέρια σας ἀπλόνετε!
 τραβήξετέ τα ὀπίσω·
 βλέπει ὁ θεὸς καὶ ἀστράπτει
 διὰ τοὺς πανούργους.

Ὅταν τὸ δένδρον νέον
 ἐβασάνιζον οἱ ἄνεμοι,
 τότε βοήθειαν ἤθελεν.
 ἐνδυναμώθη τώρα
 φθάνει ἡ ἰσχὺς του.

Τὸ ξῖφος σφίξατ' Ἕλληνες –
 τὰ ὀμμάτια σας σηκώσατε –
 ἰδοὺ - εἰς τοὺς οὐρανοὺς
 προστατῆς ὁ θεὸς
 μόνος σᾶς εἶναι.

Καὶ ἄν ὁ θεὸς καὶ τ' ἄρματα
 μᾶς λείψωσι, καλῆτερά
 πάλιν 'να χρεμετίσωσι
 'ς τὸν Κυθερῶνα Τούρκων
 ἄγριαι φοράδες,

Παρὰ... Αἶ, ὅσον εἶναι
 τυφλὴ καὶ σκληροτέρα
 ἢ τυραννίς, τοσοῦτον
 ταχύτερως ἀνοίγονται
 σωτήριοι θύραι.

Δὲν μὲ θαμβώνει πάθος
 κἀνένα· ἐγὼ τὴν λύραν
 κτυπάω, καὶ ὀλόρθος στέκομαι
 σιμὰ εἰς τοῦ μνήματός μου
 τ' ἀνοικτὸν στόμα.

Ανδρέας Κάλβος, Λυρικά, Ωδὴ ἕκτη, 1826

Τὰ «Λυρικά», ἡ δευτέρα συλλογὴ Ωδῶν τοῦ Κάλβου, ἐκδίδεται στο Παρίσι
 στις ἀρχές τοῦ 1826. (Ἡ πρώτη, «Λύρα», εἶχε τυπωθεῖ στὴν Γενεύη το 1824).
 Στὴν προτασσόμενη τῆς Παρισινῆς ἐκδόσεως ἐπιστολὴ πρὸς τὸν στρατηγὸ

Lafayette προαναγγέλει ο ποιητής την κάθοδόν του στην Ελλάδα για τον αγώνα: Je quitte la France avec regret; mon devoir m' appelle dans ma patrie, pour exposer un coeur de plus au fer des Musulmans....

Ο στα πολιτιστικά κέντρα της Ευρώπης ανυμνούμενος «νέος Πίνδαρος» έρχεται στην Ελλάδα, μετά από την θριαμβευτική δημοσίευση των Ωδών του, το καλοκαίρι του 1826. Πηγαίνει στο Ναύπλιο, στην «πρωτεύουσα». Και συναντά την απόλυτη σήψη της ηρωικής Επανάστασης.

Δεν έχει μείνει και πολύς τόπος στην «ελεύθερη» Ελλάδα εκτός της πρωτεύουσας, της ακρόπολης της Αθήνας και των πέριξ νήσων. Αναλόγως η «αυτοκρατορία» είχε συρρικνωθεί εν τέλει του Βυζαντίου στην Πόλη και το Δεσποτάτο. Ο Ιμπραήμ είναι ουσιαστικά κύριος της Πελοποννήσου. Ο Κολοκοτρώνης (μόλις στα έσχατα αποφυλακισθείς από την Ύδρα όπου εκρατείτο χωρίς δίκη ως αντάρτης κατά της «νόμιμης» Κυβέρνησης της Ηγετικής Αναξιοκρατίας και Διαφθοράς, γιατί πια κανείς δεν ακούει την άνομη ιδιοτελή μωρία της σε Μοριά και Ρούμελη) - για να αντισταθεί αναγκάζεται να περιορισθεί στο ορεινό αντάρτικο και στην φρικώδη τιμωρία των «προσκυνημένων» Ελλήνων. Η επιχείρηση του Φαβιέρου στην Εύβοια είχε οικτρά αποτύχει, το Μεσολόγγι έπεσε και αυτό την άνοιξη του έτους, ο Ρεσίτ Πασάς ακολούθως ωλοκλήρωσε την επιτυχία με την καθυπόταξη όλης της Στερεάς δια θριαμβευτικής πορείας Σάλωνα – Θήβα – Αθήνα. Στις 2/14 Αυγούστου κατελήφθη η Αθήνα και οι Έλληνες πολιορκήθηκαν στην Ακρόπολη.

Ο λαός βιώνει την αποτυχία των ηγεσιών του ευθύς από τον δεύτερο χρόνο της Επανάστασης. Εξοικειούνται προς την ιδέα της προτέρας καλύτερης κατάστασης, αφού ο ηρωισμός έχει εκπέσει στην διαφθορά των αντιηρώων. Ο Ιμπραήμ, με την στρατηγική της ασφάλειας από αυθαιρεσίες και δικαίως τάξης και ησυχίας, δεν συναντά αντίσταση στον πληθυσμό. Από την άλλη μεριά, το Εκτελεστικό των Εμφυλίων σπαραγμών υπό τον ανίκανο Κουντουριώτη καταδικάζει τον φυσικό αρχηγό όλης της Ρούμελης Οδυσσέα Ανδρούτσο σε αφανισμό, και αναθέτει το φρικαλέο έργο της αιχμαλωσίας και του βασανισμού του ήρωα στον επαίσχυντο Γκούρα, πρωτοπαλλήκαρο και φίλο του Οδυσσέα. Η εσχάτη εξαθλίωση της ατιμωτικής απιστίας του καπνοσυριγγοφόρου διενεργήθηκε με χρήματα και την αρχή των Αθηνών.

[Οδυσσέας προς Γκούρα: *«Ας κρατήσουμε εμείς τα τρία καλά (την Αθήνα, την Κόρινθο, και το Ναύπλιο). Η Κυβέρνηση απαρτίζεται από ανίκανους· πρέπει εμείς να πάρουμε την αρχή στα χέρια μας»*. Την ίδια νύχτα μετά από αυτό, ο Γκούρας ξέθαψε όσους ήξερε από τους θησαυρούς του Οδυσσέα, τους πήρε και έφυγε κρυφά για την Αθήνα, και ευθύς πήγε και συνεννοήθηκε με την

Κυβέρνηση Κουντουριώτη που είχε καταφύγει από φόβο στο Κρανίδι. (A. von Prokesh-Osten, *Denkwuerdigkeiten etc*, II, pp. 612-3, στο Βακαλόπουλος, Γ', σελ. 126)].

Τον Οδυσσέα έβλεπε λατρευτικά ο δεύτερος μεγάλος της Ρούμελης, Καραϊσκάκης. Και αυτόν επίσης κατεδίνασε ο ολέθριος Μαυροκορδάτος στο Μεσολόγγι για προδοσία. Αλλά ο μέγας Μούλος τους ξεπλήρωσε τα ίσα στην πονηρία και σώθηκε, - όχι πάντως μέχρι τέλους, αλοιμόνο.

Τα χρήματα των δανείων της Ανεξαρτησίας που συνήφθησαν με βαρύτατους όρους και για τους λόγους της νέας τότε Αγγλικής πολιτικής στο Ανατολικό Ζήτημα, κατασπαταλήθηκαν για εξαγορά υπακοής και σε λάθος σκοπούς. [Την άθλια σύναψη και διαχείριση των δύο δανείων της Ανεξαρτησίας αναλυτικά διεξοδεύει ο Α. Ανδρεάδης, *Ιστορία των Εθνικών Δανείων, Μέρος Α', Τα Δάνεια της Ανεξαρτησίας (1824-1825) – Το Δημόσιο Χρέος επί της Βαυαρικής Δυναστείας*, 1904]. Ο λαός εξ άλλου δεν προσέφερε (τα τακτικά έσοδα είχαν μειωθεί δραματικά), τα όργανα της επιβολής απαιτούσαν χορηγίες και δοσίματα για τους διωγκωμένους καταλόγους των ενόπλων τους, και όταν επί τέλους η νέα ενδεκαμελής Κυβερνητική επιτροπή υπό τον Ανδρέα Ζαΐμη εισήλθε στο Ναύπλιο στις 17/29 Απριλίου 1826, βρήκε στο κρατικό ταμείο 16 γρόσια. Τέτοια ήταν η οικονομική λαίλαπα του Εκτελεστικού του Εμφύλιου.

Οι εθνικές γαίες (περιουσίες Τούρκων και Βακουφικά κτήματα) πωλούνται από την Κυβέρνηση σε εξευτελιστικές τιμές, το εκτάριο δεν ξεπερνούσε τα 4 τάληρα (24 Γαλλικά φράγκα). Επωφελούνται οι προύχοντες από την «δωρεά» αυτή, κάνοντας με το τίποτα φεουδαρχικές περιουσίες γης. Ξένοι αναφέρουν τις μοναδικές ευκαιρίες πλουτισμού που παρουσιάζονται για τον τολμηρό Ευρωπαίο κερδοσκόπο, σε αυτό «το είδος του φιλανθρωπικού λαχείου» ! [F. R. Schank, *Campagne d'un jeune Francais en Grèce*, 1827, pp. 131-3, στο Α. Ε. Βακαλόπουλος, *Επίλεκτες Βασικές Ιστορικές Πηγές της Ελληνικής Επανάστασεως*, Δ', No. 6^a, σελ. 23-4].

Αλλά ο λαός βογγάει. Οι «δυστυχείς κάτοικοι της Πελοποννήσου», μετά την νίκη του Ιμπραήμ στα Τρίκορφα (8 Ιουλίου 1825) δεν ξέρουν από τι και που να φυλαχθούν, από την προστασία του Ιμπραήμ ή τον ανταρτοπόλεμο του Κολοκοτρώνη, από την τιμωρία της μιας ή της άλλης αρχής, ή να αποτραβηχτούν στα ορεινά και δυσπρόσιτα σπήλαια εγκαταλείποντας τα μέρη τους; Σπάνις τροφής ήταν το αποτέλεσμα της εγκατάλειψης του τόπου. Η προμήθεια ψωμιού κατήντησε εξαιρετικά εργώδης υπόθεση – χρειάζεται οδοιπορεία και 30 ωρών για την εξασφάλιση δημητριακών από τα παράλια κέντρα, η δε τιμή τους έφθασε σε αστρονομικά ποσά σε σχέση προς τα πολύτιμα και χρήσιμα μέταλλα: οι άνθρωποι πουλούσαν αν είχαν και τα τιμαλφή τους «... και όσοι είχαν χαλκόν ή χρυσόν ή άργυρον, η τιμή δε εις την οποίαν edίδοντο τα είδη αυτά ως αντίτιμον του αγοραζομένου αραβοσίτου, καλαμβοκίου, οσπρίων και άλλων τροφίμων

*έφθασεν εις τοιούτον βαθμόν, ώστε είναι απίθανον βέβαια το να πιστευθεί, καθότι ο μεν χρυσός έφθασε να δοθή προς 2 δραχμάς το δράμι, ο άργυρος προς 10, 8 και 6 λεπτά το δράμι, ο δε χαλκός έφθασε να δοθή και προς 30 λεπτά η οκά, οι δε καρποί του αραβοσίτου, καλαμποκίου και κριθής έφθασαν ν' αγορασθώσιν έως 60 λεπτά εκάστη οκά». [Α. Φραντζής, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, Β', 477-9, στο Βακαλόπουλος, Δ', σελ 41-2].*

Το καλοκαίρι του 1826 η κατάσταση είναι παντελώς έκρυθμος. Οι ένδοξοι διασωθέντες ήρωες της Εξόδου του Μεσολογγίου, έχοντας χάσει τα πάντα και ελθόντες στο Ναύπλιο, αφήνονται αβοήθητοι να περιφέρονται σε απόλυτη ένδεια σαν επαίτες. Συνέρχονται με Ρουμελιώτες στρατιώτες σε απόγνωση που διεκδικούν τους μισθούς τους για να επιβιώσουν και εκρήγνυται φοβερή στάση. Καταστέλλεται με δυσκολία και δια μεγάλων θυσιών, ενώ σε κάποια από τις ταραχές απάγεται και αυτός ο αρχιεπίσκοπος Γερμανός, πρόεδρος της συσταθείσης Διαρκούς Επιτροπείας της Εθνοσυνελεύσεως. Ταραχές ξεσπούν στην Κόρινθο, με δήωση την υπαίθρου και λεηλασία και πυρπόληση του Σοφικού. Παρόμοια συμβαίνουν επί μονίμου βάσεως όπου έχει απομείνει επισφαλής φαντασία Ελληνικής αρχής, στις επαρχίες του Μυστρά, της Βοστίτζας, των Καλαβρύτων.

Ταυτόχρονα το επιδεικνυόμενο ήθος των ηγετικών προσώπων είναι αποτρόπαιο. Η πίστη και η «μπέσα» έχουν αντικατασταθεί από μια ελεεινή επιδίωξη του στιγμιαίου ιδιοτελούς συμφέροντος και του άκρατου χρηματισμού. Οι συνδυασμοί που γίνονται θεμελιώνονται σε κινούμενη άμμο. Μετριότητα που εκπίπτει σε μικρότητα αφαιρεί κάθε ενδοιασμό τώρα που ο νοσηρός αέρας του κακοχωνεμένου ή υποκριτικού Ευρωπαϊσμού που φυσάει η ηγετική αναξιοκρατία έχει μολύνει το Ελληνικό βίωμα της φυσικής αριστοκρατίας. Έτσι ανικανότητα και διαφθορά συγκεράννυνται σε σπάνια φόρμουλα ολέθρου.

Εικόνα των αρχηγικών μικροτελών διενέξεων και μηχανορραφιών δίνει η έκθεση του Κ. Ζωγράφου από 16 Σεπτεμβρίου 1826 προς την Επιτροπή Ζακύνθου και τον πρόεδρό της Ρώμα. [Δ. Καμπούρογλου, *Αρχείο Ρώμα*, Β', σελ. 484-5 στο Βακαλόπουλος, Δ', σελ. 39-40. – Την ανεξέλεγκτη κατάσταση από την συρροή στο Ναύπλιο των διασωθέντων στην Έξοδο και όλων των σωμάτων από την Στερεά μετά την πτώση του Μεσολογγίου και τις Ελληνικές ήττες παντού, αναφέρει και ο Ζαΐμης, πρόεδρος της Κυβέρνησης, σε γράμμα του προς τον Μητροπολίτη Ουγγροβλαχίας Ιγνάτιο στην Πίζα (Βακαλόπουλος, Δ', σελ. 38). Από την περιγραφή κρατούμε τα γεγονότα και

αναγνωρίζουμε την οπτική γωνία και το συμφέρον του πρωταγωνιστού συντάκτου. Οι στρατιώτες *«αδύνατον να κινηθώσι κατά του εχθρού»*, βλέποντας την παντελή αποτυχία των αρχών, και έτσι απαιτώντας εντονότερα τους μισθούς για την επιβίωσή των, αφού, όπως παραδέχεται και ο ίδιος ο υπεύθυνος Ζαΐμης *η Διοίκηση αδυνατεί να τους πείσει να πάνε να πολεμήσουν με όσους τρόπους και αν προσπάθησε (!)*, *«θεραπεύουσα εν μέρει τας ανάγκας των και οικονομούσα τα χρειώδη»*. Η Διοίκηση ήθελε πρόβata επί σφαγήν. Ούτε στον Κολοκοτρώνη που θωρακίζει και εξοπλίζει το οχυρό και νευραλγικό Κάστρο της Καρύταινας, δεν παρέχονται τροφές και πολεμοφόδια από τους *«αρχοντοδιοικητές μας»*, όπως ο Γέρος του Μοριά αποκαλεί την άχρηστη όσο και η παλιά νέα Κυβέρνηση (που ο ίδιος όμως έστησε) σε γράμμα του προς την Επιτροπή Ζακύνθου από 10/31 Οκτωβρίου 1826 (Βακαλόπουλος, Δ', σελ. 44), ζητώντας από αυτήν να μεριμνήσει για τα αναγκαία].

Και έτσι, με την συναρτημένη συμβολή όλων αυτών, συνέβη το αναμενόμενο αποτέλεσμα αυτής της αχαρκτηρίστης πονηρίας επί αποτυχίας των ηγετικών κύκλων: *«Ως τόσον, όλοι οι ανωτέρω κύριοι συνήργησαν όσον ημπούρεσαν δια να απελπίσουν τον λαόν, ο οποίος έφθασε την σήμερον να τρομάζει περισσότερο την διαγωγήν των κυβερνούντων και των οπλαρχηγών παρά του εχθρού τας επιδρομάς»* (Κ. Ζωγράφος, *οφ. cit.*, σελ. 39).

[Την απελπιστική κατάσταση περί τα τέλη του 1826 περιγράφει από πρώτο χέρι σε συνοπτική έκθεσή του ο Βαυαρός συνταγματάρχης φιλέλληνας Karl von Heideck. Επικράτεια του Ελληνικού κράτους *«περιωρίζετο μόνον επί του Ναυπλίου, της Μονεμβασίας και μέρους της Μάνης μετά των νήσων Ύδρας, Σπετσών και Αιγίνης»*. Τα μικρά στρατεύματα της Ελλάδας *«εν μέρει μιν εντός της Ακροπόλεως ήσαν κατάκλειστα, εν μέρει δε άνευ ασφαλούς βάσεως ανά την ανατολικήν (Στερεάν) Ελλάδα επλανώντο»*. Η εσωτερική αστάθεια ήταν τόσο, ώστε λίγες μέρες μετά την άφιξη του Heideck (στις 5 Δεκεμβρίου 1826) η αντιπαλότητα μεταξύ του Ρουμελιώτη Γρίβα που ήλεγχε το Παλαμήδι και του Σουλιώτη Φωτομάρα στρατιωτικού διοικητή της πόλεως, ωξύνθηκε, με αφορμή μια προσβολή τιμής, μέχρι αμοιβαίου κανονιοβολισμού, και η αντιπαράθεση συγκρατήθηκε μετά από παρέμβαση προς αμφοτέρους τους αρχηγούς του φιλέλληνα που απείλησε ότι θα αποχωρήσει με βλάβη των Ελληνικών συμφερόντων όταν μαθευτεί στο εξωτερικό το γεγονός. Έγιναν διαπραγματεύσεις και επήλθε είδος ανακωχής. Χαρακτηριστικώτατη είναι η πρόταση του Γρίβα για μόνιμη επίλυση της διαφοράς: να συμπλακεί αυτός με 200 παλληκάρια του προς τον αντίπαλο με ισάριθμους δικούς του και

όποιος νικήσει να μείνει στρατιωτικός διοικητής και της πόλης και του Παλαμηδιού, ο δε ηττηθείς να φύγει με τις ομάδες του. [Βακαλόπουλος, Δ', σελ. 64-9]. Το βίωμα του Ελληνισμού είναι ζωντανό στον Γρίβα. Θέλουμε να άρχει ο καλύτερος, κι αν δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε ποιος είναι αυτός (γιατί μας έχουν θολώσει το οπτικό πεδίο), υπάρχει πάντα η συντριπτική απόδειξη, ο αγώνας. Αριστεία και αγωνιστικό ιδεώδες πάνε μαζί – στον αγώνα κρίνει ο θεός μας. Τα πάντα ως παιδιά αθλητικής υπερίσχυσης. Και στο συγκεκριμένο, μήπως ο νεαρός Γρίβας ήξερε το αυτούσιο συμβάν στην αρχαία εποχή μεταξύ 300 Σπαρτιατών και τόσων Αργείων για την κατοχή της Κυνουρίας και Θυρεατικής; Γνώστης ή βιωτής ήταν γνησιώτερος Έλληνας του Ελληνισμού από κάθε πολυμαθή εξωμότη στον Ευρωπαϊσμό Μαυροκορδάτο. - Ο δυστυχής φιλέλληνας που διηγείται το γεγονός όμως δεν φαίνεται να είχε εγκύψει στον Γερμανικό κλασικισμό, γιατί με περισσή απλοϊκότητα παρατηρεί: *«Η πρότασις βεβαίως δεν εξελήφθη ως σοβαρά και η παλληκαρική κομπορημοσύνη δεν έσχε περαιτέρω αποτελέσματος»*. Σίγουρα δεν γνώριζε και δεν είχε αξιολογήσει το γεγονός ότι όταν ο Ξέρξης κατέβαινε με τις στρατιές του προς την Αθήνα και έφθανε στις Θερμοπύλες οι Έλληνες εόρταζαν τους Ολυμπιακούς αγώνες και θεωρούσαν δεύτερη προτεραιότητα τις πολεμικές επιχειρήσεις].

Η Γ' Εθνοσυνέλευση (127 εκπρόσωποι επιλεγμένοι με τους γνωστούς τρόπους κατάφεραν να συναχθούν μετά πολύμηνη καθυστέρηση) συνήλθε στις 6/18 Απριλίου 1826 στην Επίδαυρο, αλλά διέκοψε τις εργασίες λίγες μέρες αργότερα και ανέβαλλε την σύγκλησή της για το φθινόπωρο μετά την συνταρακτική αγγελία της πτώσης του Μεσολογίου. Ψήφισε μόνο τον ορισμό νέας Κυβέρνησης (11-μελής Επιτροπή υπό τον Ζαΐμη) και 13-μελούς διαρκούς Επιτροπής της Συνέλευσης συγκεκριμένου σκοπού, της οποίας προϊστάτο ο Παλαιών Πατρών Γερμανός. Η Εθνοσυνέλευση αυτή, προϊόν βασιικά της συνεργασίας Κολοκοτρώνη εκ μέρους των στρατιωτικών και Ανδρέα Ζαΐμη από πλευράς των προκρίτων, Πελοποννησίων αμφοτέρων, σκοπόν είχε να διορθώσει τα καταστροφικά πεπραγμένα της προηγούμενης Κυβέρνησης Κουντουριώτη των Εμφυλίων. Υιοθέτησε πολυμελές Κυβερνητικό σχήμα με χωρολογική δομή, 4 μέλη από Πελοπόννησο, (Μάνη, Δυτική Αρκαδία, Ηλεία, Αχαΐα), 3 από Ρούμελη και 4 από τις ναυτικές και λοιπές νήσους (Υδρα, Σπέτσες, Ψαρά, λοιπές). Από τις πρώτες πράξεις της Μόνιμης Επιτροπής (που είχε μέλη και εκτός των κυρίων τόπων της Επανάστασης από Κρήτη, Κέρκυρα, Υπάτη, συν δύο αρχιεπισκόπους, τον Γερμανό και τον Άρτης Πορφύριο) ήταν ο έλεγχος της διαχείρισης των Εθνικών Δανείων από ανακριτική τετραμελή επιτροπή εκ δύο Ελλήνων και δύο Άγγλων Φιλελλήνων).

Οι Ορλάνδος και Λουριώτης, υπεύθυνοι για την σύναψη των δανείων (ιδίως του δεύτερου) στο Λονδίνο καλούνται να αποδώσουν αμέσως λογαριασμό για την διαχείρισή τους. Στρατηλάτες ορίζονται στην Πελοπόννησο ο Κολοκοτρώνης, στην δε Ανατολική Στερεά ο Γκούρας (!), ο οποίος όμως σε λίγο το καλοκαίρι αντικαθίσταται από τον Καραϊσκάκη.

Αλλά παρ' όλα αυτά, η χώρα παίρνει όπως είδαμε μια από τα ίδια. Η κατάσταση με την παλιά και την νέα κατάσταση είναι ακριβώς η ίδια. Δεν είναι άξιες αυτές οι εξουσίες να επιβληθούν στην Ελληνική ψυχή. Προκύπτουν άλλωστε από δολοπλοκίες και ανίερους πονηρίες των ηγετικών ομάδων, από τις οποίες τα παλληκάρια και οι οπλαρχηγοί τους έχουν εξοβελισθεί. Γι αυτό κανείς, παρά οι εξαρτημένοι, δεν τις ακούει.

Αλλά στην περίοδο 1825-1826 βυσσοδομείται κάτι ακόμη χειρότερο.

Μετά την ήττα των Ελλήνων υπό τον Κολοκοτρώνη στα Τρίκορφα (22-24 Ιουνίου 1825), ο Ιμπραήμ, μαθαίνοντας ότι υπάρχει Ελληνικό στρατόπεδο στην Αλωνίσταινα, επιχειρεί στα λημέρια του Κολοκοτρώνη και σαν σίφουνας καθαρίζει τη ορεινή Αρκαδία φθάνοντας μέχρι Ηλεία και Καλάβρυτα (Λεβίδι, Χρυσοβίτσι, Αλωνίσταινα, Βυτίνα, Μαγούλιανα, Λαγκάδια, Ηραία, κάτω στην Ηλεία, Καλάβρυτα). Τίποτα δεν του αντιστέκεται. **Ο Κολοκοτρώνης έχει την ύψιστη εκτίμηση για την στρατιωτική του ικανότητα, το θάρρος, την γενναιότητα, την οργανωτική δεινότητα. Του αποδίδει υπεράνθρωπο ποιότητα: «Ο Ιμπραήμ δεν είναι άνθρωπος, μοιάζει δύναμιν· ώστε ως βλέπω και ο λεγόμενος Ηρακλής αν ήτο, δεν θα εδύνατο να του κάμει τίποτε με το ρόπαλόν του.... (Έχει δυνατό στρατό γυμνασμένο, ιππικό, ναυτικό, πολεμικά και οικονομικά μέσα...) είναι και αυτός προς τούτοις στρατηγός άξιος, έμπειρος, νοήμων, άοικνος, ταχύς ως κεραυνός και δραστήριος. ... Τοιούτος ων (ως τον εφантаζόμενην και έλεγον εις την Κυβέρνησιν) μοιάζει με μηχανήν στερεάν και δυνατήν κινουμένην κανονικώς και ευρύθμως, και από μεγάλην ακατάσχετον εσωτερικήν δύναμιν».** (Μ. Οικονόμος, *Ιστορικά της Ελληνικής Παλιγγενεσίας*, σελ. 537-9 και στο Βακαλόπουλος, Γ', σελ. 56-9. – Ο Οικονόμου ήταν τότε γραμματικός του Κολοκοτρώνη.). Καταδιωκόμενοι από χωρίου εις χωρίον ο Κολοκοτρώνης, οι οπλαρχηγοί του και οι προύχοντες της μερίδας του (Ζαίμης, Κανέλλος Δελιγιάννης, Κολιόπουλος και λίγοι άλλοι που είχαν απομείνει), πέρασαν από τα Λαγκάδια πριν τρέξουν να σωθούν και από εκεί, διασπαρέντες στο Ναύπλιο, Μονεμβασία ή σπήλαια ορεινά. Εκεί, στην στιγμή της απόγνωσης, τους βρήκε ο Χ. Ζαχαριάδης κομίζοντας το σχέδιο υποταγής της Ελλάδας στην Αγγλία που είχε συνταχθεί από την Επιτροπή Ζακύνθου μετά συνεννόηση

του Ρώμα με τον Μεγάλο Αρμοστή των Ιονίων Adam. Είχε προηγηθεί από Γαλλικής μεριάς σχετική αυτοπροβολή. Το επαίσχυντο ανήκουστο κείμενο υπογράφουν οι λίγοι περί τον Κολοκοτρώνη στα Λαγκάδια, **«όπωςδήποτε προσθέντες αυτοί και απόντων υπογραφάς»** (Οικονόμου, σελ. 57). Το ακριβές κείμενο της υποτέλειας παρέχει σε Γερμανική μετάφραση ο von Prokesch-Osten, *Geschichte des Abfalls der Griechen, vom Türkischen Reiche im Jahre 1821 und der Gründung des Hellenischen Königreiches aus diplomatischem Standpunkte*, IV, Beilage, p. 175-6, VI, 9. (Τα κείμενα από το αρχείο Ρώμα (Βακαλόπουλος, Γ', σελ. 60-2) και στην Ιστορία του Τρικούπη (Γ', σελ. 388-396), είναι επιτήδεια παρηλλαγμένα).

Η ουσία είναι: **«Δυνάμει της παρούσης πράξεως το Ελληνικόν Έθνος θέτει τον θησαυρό της ελευθερίας, ανεξαρτησίας και πολιτικής υπάρξεώς του υπό την απεριόριστη προστασία της Μεγάλης Βρετανίας».**

Η αθλιότητα υβρίζει ταυτιζόμενη με το Ελληνικό Έθνος. Η Νέμεση επελαύνει έκτοτε, και τα νυν, και ες αεί ανεξίλαστος μέχρις νέας αρχής.

Ο Μαυροκορδάτος από την μεριά του προωθούσε το σχέδιο αυτό στα ναυτικά νησιά σε στενή συνεργασία με τον Άγγλο στόλαρχο Hamilton. Στις 20 Ιουλίου/1 Αυγούστου έφθασαν μαζί στο Ναύπλιο και την ίδια μέρα συνεκλήθη σύνοδος των επικεφαλής για την έγκρισή του. Δεν υπήρξε όμως συμφωνία, και έτσι το κείμενο έμεινε χωρίς θεσμική κατοχύρωση. Το ίδιο εκφράζεται εκ μέρους του «έθνους», και αναφέρει ως αποφασίζοντες **«ημείς, ο κλήρος, οι αντιπρόσωποι (=οι πολιτικοί), οι διοικητές στρατού και στόλου του Ελληνικού έθνους»**. Δηλαδή απλά οι υπογράφοντες, πραγματικά ή κατὰ παραχάραξη. Και στην δεύτερη φάση υπογραφών μετά τα Λαγκάδια, στο Ναύπλιο, ο Υψηλάντης από γνήσια πατριωτική πεποίθηση, και οι Κουντουριώτης, Κωλέττης, Γκούρας για τις δικές τους ίντριγκες, δεν υπέγραψαν. Το διασκεδαστικό είναι ότι η απόφαση εντέλει στο άρθρο 3: «εις τον Πρόεδρο του Συμβουλίου (=της Κυβερνητικής Επιτροπής, δηλ. στον Κουντουριώτη) ανατίθεται η έγκαιρος εκτέλεσις του νόμου τούτου»! Στον Πρόεδρο που διαφωνεί. Τόσο είναι το χάος ώστε το έγγραφο περιφέρεται όλον τον Αύγουστο στις επαρχίες προς υπογραφή για να αποκτήσει κάποιο κύρος ομοφωνίας. Φαίνεται ότι η αναφορά, παρόλη την απελπιστική κατάσταση και τους εκμαυλισμούς και εκβιασμούς, έλαβε μόλις 2000 υπογραφές, υπόπτου βέβαια γνησιότητας ή ακεραιότητας. (G. Fr. Hertzberg, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασως*, Μετ. Π. Καρολίδου, Γ', σελ. 74). Και αυτές κυρίως επειδή ο Κολοκοτρώνης είχε πρωτοϋπογράψει.

Εις επίρρωση δε της «εθνικής ομοφυχίας» προ της βεβαιότητας συντριβής της Επανάστασης χωρίς την υποδούλωσή της στην Αγγλική πολιτική, οι υποκινητές, πρωταγωνιστές και συμμετοχοί των διαιρέσεων και του εμφυλιακού συγκρουσιακού κλίματος των τριών τελευταίων ετών διακηρύσσουν ένα «Συνυποσχετικό Σύμπνοιας» στις 23 Αυγούστου 1925, ανόητο μεν καθ' εαυτό, αποκαλυπτικό δε για τα τεκταινόμενα. (Βακαλόπουλος, Γ', σελ 62-4). Το αστείο έγκειται στην επισημολάγνο σοβαροφάνεια που επενδύεται μια υπόθεση σαν άτακτων παιδιών που ορκίζονται να μη το ξανακάνουν, «ποτέ μου πιά!».

Έτσι έχουν καταλήξει «ότι πηγή των δυστυχιών αυτής (της Πατρίδος) εστάθησαν αι διχόνοιαι και τα επάρατα πάθη», και ότι πρέπει να εισαχθεί «η γενική ησυχία» και «να δυνηθή η Διοίκησις να ενεργή χωρίς να παραλύωνται τα σχέδια και αι εργασίαι της από το πνεύμα της αντενέργειας», υπόσχονται δε «να απορρίψωμεν παν ιδιαίτερον πάθος», «να μένωμεν αδιαλύτως ενωμένοι», «να τείνωμεν όλοι εις ένα και τον αυτόν σκοπόν, την ενίσχυσιν της Διοικήσεως», όποιος επιμένει να διαφωνεί, ως ενεργών επι ιδιοτελεία, «να αποβάλλεται ως άτιμος και ανάξιος του ειλικρινούς σκοπού του παρόντος πατριωτικού συνδέσμου». (Από αυτούς τους λίγους που υπογράφουν αυτό το σατυρικό κείμενο, οι περισσότεροι κατηγορούν αργότερα τον Καποδίστρια ως απολυταρχικό και τύραννο!). Αλλά μέσα σε αυτές τις αερόλογες τετριμμένες διατυπώσεις εκφάνεται και ο πραγματικός σκοπός του εγχειρήματος: χρειάζονται σιδηρά πειθαρχία για να επιβάλλουν την υποδούλωση της Επανάστασης στην Αγγλική πολιτική. (Ταιριάζουν και οι ημερομηνίες).

Ο λαός δεν την θέλει τέτοια «ανεξαρτησία», ούτε οι μη εξωνημένοι οπλαρχηγοί, ούτε τα παλληκάρια, ούτε και πολλοί προύχοντες την βλέπουν για σωτηρία. Υπογράφουν μόνο: Κολοκοτρώνης, ο Βρεσθένης Θεοδώρητος, Μαυροκορδάτος (προφανώς!), Κουντουριώτης (τον γλυκάζουν με την επίκληση «το υποκείμενον του Εκλαμπροτάτου Προέδρου του Εκτελεστικού»), Α. Λόντος, Πανούτσος και Ιωάννης Νοταράς, Γ. Γιατράκος, Κ. Μαυρομιχάλης και Α. Παπαγιαννόπουλος. Κανένας από την Ρούμελη, φυσικά ούτε κατά διάνοια ο Υψηλάντης, ούτε ο Κωλέττης από τους Κυβερνητικούς, απουσιάζουν πολλοί από τους σημαίνοντες της Πελοποννήσου.

Πρόκειται λοιπόν για Διευθυντήριο ενός και μόνου πραγματικού αναιδώς ρητοδηλουμένου σκοπού: «Παρατηρούντες, ότι, ενώ δια το καλόν και δια την σωτηρίαν της ελευθερίας, της εθνικής ανεξαρτησίας και πολιτικής υπάρξεως της Πατρίδος εκρίθη εύλογον να τεθή η ιερά παρακαταθήκη του

Ελληνικού έθνους υπό την μοναδικήν υπεράσπισιν της Μεγάλης Βρετανίας, διαφόρων υποκειμένων αντενέργειαι και ραδιουργίαι, σκοπόν έχουσαι την ανατροπήν του εγχειρήματος τούτου [εδώ φαίνεται η αντίδραση που υπήρχε στο σχέδιο υποτέλειας], κινδυνεύουν να ρίψουν το έθνος εις νέας διαιρέσεις, των οποίων τα ολέθρια αποτελέσματα δεν είναι δυνατόν να εμποδισθώσιν άλλως ειμή με την κοινήν σύμπνοιαν» ! Δηλαδή η διαφορά γνώμης δεν μπορεί να εμποδισθεί παρὰ με τον αποκλεισμό της άλλης γνώμης κηρυσσομένης αντεθνικής. Από τότε το είχαν μάθει το κόλπο. Και το νόστιμο είναι ότι οι προδιδόντες την χώρα απολύτως και ανεπιφυλάκτως στα συμφέροντα ξένης δύναμης εκτός του γεωπολιτικού χώρου της Ελλάδας, καταδικάζουν ως αντεθνικούς τους διαφωνούντες.

Η αντίδραση οπλαρχηγών, παλληκαριών και λαού στα σχέδια των ανάξιων ηγετών του, που αλληλοπροχειρίζονται αντί να αναδεικνύονται με τον φυσικό και Ελληνικό τρόπο, είναι έντονη. Αρνούνται να συμμετάσχουν. *«Το μόνο που μπορεί να κάνει η Κυβέρνηση (παρὰ τα συνυποσχετικά πομφολυγικά) έγκειται σε αυτό, να οχυρώσει το Ναύπλιο και μερικές άλλες θέσεις, γιατί έχει αποτύχει κάθε προσπάθειά της να οδηγήσει τους Πελοποννησίους στην μάχη. Ποιος κάποτε θα πιστέψει, ότι οι Έλληνες στις στιγμές αυτές της πιο μεγάλης τους στενοχώριας τους,..., δεν έχουν να παρατάξουν 500 στο πεδίο της μάχης; Οι περισσότεροι καπετάνιοι βρίσκονται εδώ, χωρίς να κάνουν τίποτε, όπως οι Δεληγιάννηδες, ο Λόντος, ο Νικήτας, ο Υψηλάντης, ο Γενναίος κ. α.»* (Σημειώσεις του v. Prokesch-Osten, 27 Σεπτεμβρίου 1825 στο Ναύπλιο, στο Βασιλόπουλος, Γ', σελ 65). Και η προφανής προσεχής αιτία αυτής της κατάντιας: *«Όταν αποβλέπει κανείς στα μέσα και στη λειτουργία των πραγμάτων, εξηγεί βέβαια την κατάσταση. Η κυβέρνηση χωρίς βάρος και υπόληψη – οι διοικούντες κατά το πλείστον χωρίς γνώσεις, ικανότητες και πείρα – ο λαός στην έσχατη δυστυχία, χωρίς θάρρος και εμπιστοσύνη στον εαυτό του – η αντίσταση στηριγμένη στην επιρροή μερικών αρχόντων και οπλαρχηγών και η επιδίωξη αυτών των ανθρώπων στραμμένη μόνο προς το χρήμα και την δύναμη».*

Ό,τι πριν την Γ' Εθνοσυνέλευση, το ίδιο και μετά, παρὰ την ριζική αλλαγή Κυβέρνησης. Η νόσος είναι βαθεία, δεν θεραπεύεται με την αντικατάσταση αρρώστων από αρρώστους. Σταθερά παραμένει η γραμμή του Διευθυντηρίου: υποταγή στην ξένη παρέμβαση, συγκεκριμένα στην Αγγλική πολιτική.

Η Συνέλευση συστήνει την Διαρκή Επιτροπή για να χειριστεί το θέμα των διαπραγματεύσεων με την Υψηλή Πύλη του Άγγλου πρεσβευτή εκεί (1825-8) Stratford Canning, πρώτου εξαδέλφου του υπουργού Εξωτερικών της Μ. Βρετανίας (1822-7) και ολιγόμηνο πρωθυπουργό πριν αποβιώσει το 1827. Η «Εθνοσυνέλευση» στέλνει επίσημα γράμμα στον πρεσβευτή αναγνωρίζοντάς τον ως μεσολαβητή και συστήνοντάς του την πληρεξούσιο 13μελή Διαρκή Επιτροπή, προς την οποία και κωδικοποιεί τα περιθώρια της διαπραγματεύσεως. (Βακαλόπουλος, Δ', σελ. 21 και 19-20) **Το θέμα της αναγνώρισης της επικυριαρχίας του Σουλτάνου και της φόρου υποτέλειας εις αυτόν του νέου μορφώματος γίνεται ρητά αποδεκτό (όρος Ζ' προς την Επιτροπή). Αλλά είναι και πέραν τούτου προφανές ότι η Ελληνική πλευρά δεν είναι σε θέση να έχει οποιαδήποτε ανυποχώρητο συνθήκη, και ότι επαφίεται στο ότι τα Αγγλικά συμφέροντα είναι που θα αξιώσουν τους καλύτερους όρους για αυτήν.**

Αυτή η διπλωματική αντίληψη όμως είναι νοσηρά και αδιέξοδος. Δημιουργεί όχι νέα υγιεινά γέννα, αλλά έκτρωμα που χρειάζεται συνεχή ομφάλιο λώρο προστασίας. Έτσι άρχισε η οικονομική, πολιτική, στρατιωτική, και πολιτισμική υποδούλωση του Νεοελληνικού κράτους ως Προτεκτοράτου της Ευρώπης, που συνεχίζεται με διάφορους στην ορολογία, ταυτούς δε στην ουσία τρόπους μέχρι σήμερα.

Ο Υψηλάντης μένει ανυποχώρητα και κάθετα αντίθετος σε αυτήν την εκχώρηση της ελευθερίας και εθνικής ανεξαρτησίας που ακυρώνει και γελοιοποιεί την ίδια την Επανάσταση, αφού αντικαθιστά την συμπερίληψη σε μια αυτοκρατορία με την κρατική υποταγή σε ξένη δύναμη. Η Γ' Εθνοσυνέλευση, εφαρμόζοντας το Κοινό Συνυποσχετικό των προυχόντων της Εθνικής Σωτηρίας δίκην Κώδικα συνωμοτικής Εταιρείας, εκδίδει Ψήφισμα με το οποίο αφαιρείται το δικαίωμα του Έλληνα πολίτη από τον στρατιωτικό αρχηγό της Υψηλής Αρχής: να πως εννοείται η ομοφυχία από τους αθεόφοβους. (Hertzberg, Γ', σελ. 79).

Ο Υψηλάντης μόνος του έχει γενικότερα αποστασιοποιηθεί από την αποκαρδιωτική κατάσταση. Γράφει ο οξυνούστατος διπλωμάτης και ιστορικός v. Prokesch-Osten στις σημειώσεις του (27 Σεπτεμβρίου 1925 στο Ναύπλιο): *«Ο Δημήτριος Υψηλάντης μου προξενεί λύπη. Είναι σωματικά και ψυχικά εξουθενωμένος και σχεδόν χωρίς ελπίδα για το μέλλον της Ελλάδος. Δεν επισκέπτεται κανένα και κανείς δεν τον επισκέπτεται. Πριν από μερικά χρόνια όλη η Ελλάδα τον δέχτηκε σαν σωτήρα».* (Denkwürdigkeiten und Erinnerungen aus den Orient, II, 747-9, στο Βακαλόπουλος, Γ', σελ. 66).

Ο Κάλβος έφθασε στην Ελλάδα, δηλαδή στο Ναύπλιο, το καλοκαίρι του 1826, όταν η Επανάσταση έπνεε τα λoίσθια, ο δε λαός και τα παλληκάρια είχαν απογοητευθεί και αποξενωθεί από τους αυτοδιορισθέντες με δικές τους ίντριγκες, χωρίς την κύρωση της φυσικής κατ' αξίαν τάξης, ανοικονόμητους διαχειριστές του πνεύματός της. **Ο δαφνοστεφής ποιητής ήλθε να προσφέρει εαυτόν θυσία στην ιδέα του. Και διεπίστωσε ότι η ιδέα δεν είχε σχέση με την οικτρή πραγματικότητα, όχι των πολεμικών επιχειρήσεων – αυτό δεν αποκαρδιώνει αλλά διεγείρει το ηρωικό πνεύμα όπως στις Θερμοπύλες – αλλά της πολιτικής ανικανότητας και διαφθοράς, της ψυχικής έκπτωσης, της απονεύρωσης και του χάους. Παραμελήθηκε, περιφρονήθηκε στην πράξη, περιθωριοποιήθηκε από το κατεστημένο της ηγετικής αναξιοκρατίας. Αυτό δεν κάνει διάκριση μεταξύ οπλαρχηγού ή ποιητή, μεταξύ Ανδρoύτσου ή Κάλβου. Αρκεί να είναι κανείς φυσικός αρχηγός στον τομέα του – και έχει την έχθρα του κατεστημένου δεδομένη. Γιατί το νεμεσιδίνητο τυφλό δεν βλέπει την ωφέλεια από τον αριστέα για όλους αλλά αισθάνεται τον κίνδυνο από αυτόν για τα δικά του υπέρμετρα προνόμια εκμετάλλευσης του λαού.**

Ο νέος Πίνδαρος έφυγε από την Ελλάδα το ίδιο φθινόπωρο για την Φλωρεντία και δεν ξαναγύρισε ποτέ. Ακόμη και οι ομίχλες του Λονδίνου ήταν ποιο υποφερτές μπροστά στην οδύνη της αντίφασης μεταξύ του κάλλους της Ελληνικής φύσης και της ασχήμιας του νεοελληνικού συστήματος. Η ποιητική του φλόγα έσβυσε. Δεν ξανάγραφε ποίηση. Η Μούσα του ήταν ο ηρωικός παλληκαρισμός. Αντί της λάμψης της δόξας είδε την απεχθή πραγματικότητα της μεγαλόστομης εθνικής υποκρισίας στο εσωτερικό και επαιτείας στο εξωτερικό, και απογοητεύτηκε. Ο Σολωμός δεν χρειάστηκε να πάρει γεύση της ανοστιάς: απλά δεν πάτησε ποτέ το πόδι του στην «ελεύθερη» Ελλάδα.

Υπάρχουν τρεις αρχές στις οποίες ο άνθρωπος υποκλίνεται, με διαφορετικό τρόπο στην κάθε μία, και οι οποίες επομένως αποτελούν συνδετικό ιστό για τον απαρτισμό ανθρώπινης κοινωνίας.

Η Μεγάλη Μητέρα, Γη και Φύση: η ψυχή γαληνεύει στην αγκαλιά της, ενστερνίζεται τους θεσμούς του αίματος.

Ο Κύριος των Δυνάμεων: ο νόμος της βιάζουσας ισχύος που σταθεροποιεί το σύστημα των ατόμων.

Και ο Κοσμικός Ανθός του «τέλους», της τελειότητας: ο έρωας του κάλλους υποτάσσει εθελούσια τον άνθρωπο στον αγώνα αριστείας.

Ελληνισμός είναι ο τρίτος δρόμος. Ο Έλληνας είναι βασικά άναρχος και άνομος, δεν αισθάνεται βαθεία την ανάγκη υπαγωγής του στην αποτελεσματικότητα του νόμου, της τεχνητής, επιβαλλόμενης τάξης, ούτε έχει καμιά όρεξη να συμμετέχει τάχα ο ίδιος στον καθορισμό της τάξης αυτού του είδους. Ο Κύριος των Δυνάμεων δεν του λέει πολλά πράγματα, ούτε ο Μέγας Αλέξανδρος. Και ενώ είναι ευαίσθητος και νοιώθει την ανάπαυση στην αγκαλιά της Παναγίας Μητρός, την θέλει μάλλον αρωγό στον αγώνα του της τελειότητας παρὰ «τέλος» την ίδια. Το μόνο που καταλαβαίνει, βιώνει, σέβεται, γοητεύεται, θαυμάζει, υπολογίζει, λατρεύει, ερτάει, που «άζεται», είναι το κάλλος της τελειότητας σε κάθε τι. Και σε αυτό υπακούει θεληματικά όπως στον έρωτα. Ο «έρωας του καλού» είναι το θεμελιώδες βίωμα του Ελληνισμού.

Και στην πολιτική και στρατιωτική συγκρότηση της κοινωνίας το ίδιο. Ο Έλληνας δεν αναγνωρίζει άλλη εξουσία παρὰ αυτή του καλύτερου. Περιγελά τις επισημότητες και θέλγεται από την δόξα του νικητή σε αθλητικούς αγώνες, του υπερέχοντος ιστορικού, του αγλαού ποιητή, του άξιου πολιτικού και στρατιωτικού ηγέτη – όλων αυτών αναδεικνυομένων σε ένα φυσικό πλαίσιο ανταγωνισμού. Ο Έλληνας έχει για παράδειγμα την φυσική τάξη, απεχθάνεται εξ ίσου την αταξία όσο και την τεχνητή τάξη.

Ποιος είναι παλληκάρι και ποιος δεν είναι βγαίνει στην πράξη, όπως στην αρχαία Σπάρτη, έτσι και με τα παλληκάρια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και της Επανάστασης. Τα παλληκάρια είναι μια αδέσποτη ορδή, σαν τους ορεσίβιους Δωριείς της αρχαιότητας. Αλλά ο άξιος καπετάνιος είναι ο φυσικός αρχηγός τους. Πειθαρχούν εθελούσια σε αυτόν γιατί τον θαυμάζουν και τον σέβονται και τον λατρεύουν. Και οι άξιοι να ηγηθούν των παλληκαριών επίσης τοποθετούνται με φυσικό τρόπο σε μια

ιεραρχία ισότητας και διαφοράς. Μέχρι ψηλά να αναδειχθούν στον κίνδυνο μέσα, χωρίς να τους ορίσει καμμιά εξουσία, αλλά αντιθέτως συνιστώντας την πραγματική εξουσία, οι επί κεφαλής, ο Γέρος του Μοριά και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος στην Ρούμελη.

Να πως περιγράφει τον Οδυσσέα ο Γεώργιος Γαζής, γραμματικός του Καραϊσκάκη: *«Εν πρώτοις λοιπόν ο Οδυσσεύς ην πατρόθεν ευγενής και ανδρός ενδόξου υιός, του περιφήμου Ανδρούτσου, δι' ον έχαιρε μεγάλην υπόληψιν. Δεύτερον, ην εύμορφος, ευπρεπής και ταχύπους. Τρίτον, ην ανήρ με πολύν νουν πολιτικόν και πολεμικόν, σοβαρός και σκεπτικός, αρχικός και στρατηγηματικός, προμηθευτής και προνοητικός»*. Και ακολουθούν τα ηρωικά αναδραγαθήματά του. (Γ. Γαζή, *Λεξικόν της Επανάστασεως και άλλα έργα*, σελ. 108). Ομηρική περιγραφή, με τις προτεραιότητες του Ελληνικού αξιολογικού κώδικα.

Την αναρχία και αταξία στον Ελληνικό χώρο δημιουργεί ακριβώς η προσπάθεια επιβολής ξένης και τεχνητής τάξης, το ανόητο εγχείρημα να μην αφήσεις και ευνοήσεις να ανθίσει το οικείο «τέλος» της φυσικής κατ' αξίαν τάξης, χωρίς κανόνες αλλά με ισχυρή διπλή σύνδεση του έρωτα του καλού και της ντροπής για το άσχημο παντού. Θα αναπτύξω περαιτέρω το θέμα εν συνεχεία, αλλά ιδού πασιφανές παράδειγμα του νοήματος.

Στο χάος που περιέγραφα της Ελληνικής κατάστασης μετά τον πρώτο χρόνο της Επανάστασης, και που όλες οι πηγές καταγράφουν από τη δική της οπτική γωνία η κάθε μια, υπάρχει μια θαυμαστή εξαίρεση: η περίοδος του Καποδίστρια.

Το προ αυτού χάος: *«Εις την Ελλάδα δεν υπάρχουν ούτε εμπόριον, ούτε τέχνη, ούτε βιομηχανία, ούτε γεωργία. Οι χωρικοί δεν σπείρουν πλέον, διότι δεν έχουν πεποίθησιν ότι θέλουν θερίσει, και αν θερίσωσι, δεν ελπίζουν να φυλάξωσι τους καρπούς των από τον στρατιώτην. Ο έμπορος δεν είναι ασφαλής εις τας πόλεις· τρέμει δε από τον φόβον των πειρατών, οι οποίοι έχουν ανοικτά τα όρματα και περιμένουν τα πλοία εις την διάβασίν των να τα προσβάλωσιν. Η δολοφονία καλύπτει την κλοπήν με την μυστικότητα· ο τεχνίτης δεν είναι βέβαιος ότι θα πληρωθή δια την εργασίαν του. Το δικαίωμα του ισχυροτέρου είναι το μονον όπου υπάρχει πραγματικώς. Οι κοινωνικοί δεσμοί παρελύθησαν. Ο πολίτης δεν απολαύει του νόμου την υπεράσπισιν. Μόνη του λαού η ακένωτος μακροθυμία εμπόδιζε του να φθάσωσι τα πράγματα εις φρικωδεστέραν κατάστασιν»*. (Α. Λόντος, στο Δ. Βερναρδάκης, *Καποδίστριας και Όθων*, σελ. 111).

Και αμέσως μετά, μέσα σε 20 μέρες η αναρχία εξέλιπε «ως δια μαγικής ράβδου» και οι κλάδοι της δημόσιας διοίκησης διωργανώθηκαν: *«Η πειρατεία, η περιφρονήσασα και αυτάς τας ναυτικές μοίρας των μεγάλων δυνάμεων, ως δια θαύματος ελυντώθη, η ληστεία εξηφανίσθη, η κιβδηλοποιία και η λαθρεμπορία εξέλιπον, αι δολοφονίαι και τα κακουργήματα κατεδιώχθησαν αποτελεσματικώτατα, η ξηρά ήρχισε να διασχίζεται υπό του αρότρου μετά της αυτής ακινδύνου ασφαλείας και ειρήνης, μεθ' ης και η θάλασσα υπό των πλοίων, η εμπορία ανέλαβε θαυμασίως, και το αίσθημα της ασφαλείας και της τάξεως ερριζώθη εις τας ψυχάς των ανθρώπων τόσον, ώστε εκοιμώντο με ανοικτάς τας θύρας εις τας οικίας των σχεδόν πάντοτε, και ηδύνατό τις να διέλθῃ απ' άκρου εις άκρον την Ελλάδα φορτωμένος με ό,τι πολύτιμον»* (Ν. Σπηλιάδης, *Απομνημονεύματα*, Γ', σελ 573, στο Βερναρδάκης, σελ 112). Το τι απίστευτο έργο έπιτέλεσε ο Κυβερνήτης μέσα σε 20 ημέρες από της αναλήψεως των καθηκόντων του μας περιγράφει ο Ν. Δραγούμης στις *Ιστορικές Αναμνήσεις του* (Β', σελ. 78-80, στο, Βακαλόπουλος, Δ', σελ. 234)

Τσοπάνος με το ποιμνιό του σε έρημο ορεινό τόπο συνάντησε στρατιώτη που έρριξε βλέμμα λύκου σε ένα αρνί. Και ο ποιμένας άφοβα και θαρραλέα: *«Τι το κοιτάζεις; Έχει μπαρμπαγιάννην και το φυλάττει!»*. (σελ. 113).

Συνάδει ο σπουδαίος v. Prokesch-Osten. Επισκέφθηκε τον Καποδίστρια το 1828 στο Ναύπλιο, στο απλό δωμάτιο που έμενε στο σπίτι φίλου του, και είχε συνομιλία ωρών μαζί του. Εντυπωσιάσθηκε: *«κατάλαβα ότι στην ικανότητα να εκφράζεται και στη διεξαγωγή των υποθέσεών του ξεπερνά κάθε άλλον που η Ελλάδα έχει προβάλλει και η Ευρώπη στέλνει εδώ.... Η Ελλάδα υποκλίνεται εμπρός του σαν σ' ένα άγγελο της ειρήνης. Κάθε κομματικό μίσος έχει σβήσει. Τα άγρια παλληκάρια φιλούν την άκρη της ενδυμασίας του. Αν ήταν δυνατό να αναστηθεί η Ελλάδα ,... οπωσδήποτε αυτό το χέρι του θα την έκανε να ξαναζήσει. Προς κανένα μονάρχη δεν αποβλέπουν οι υπήκοοί του με μεγαλύτερο σεβασμό. ... Ελάτε αύριο, μου είπε καθώς έφευγα. Θα δείτε πως μια λέξη μου αρκεί για να μου αφήσει στα πόδια μου τα κλειδιά του Παλαμηδιού ο Γρίβας, τα οποία με το αίμα του θα υπερασπιζόταν εναντίον όλης της Ελλάδος. – Έρθα – το είδα και αυτό και είδα τον θρίαμβο στα μάτια του Καποδίστρια. Όσο μεγάλη είναι αυτή η δύναμη, άλλο τόσο μεγάλη είναι η εμπιστοσύνη των παλληκαριών, που με αυτή εκπροσωπεί την χώρα.. Αλίμονο αν αυτή εξαπατηθή»*. (*Merkwürdigkeiten etc.* III, pp. 559-560, 15 Μαρτίου 1828, στο Βακαλόπουλος, Δ', σελ 231).

Τα παλληκάρια δεν εξαπατήθηκαν από τον Καποδίστρια, βρήκαν τον φυσικό γενικό αρχηγό τους. Η παλληκαρίσια λεβεντιά της ακμής άνθισε όταν συνάντησε την ακμή του πνεύματος. Κάλλος και σοφία μορφή μία. Αλλά τους στέρησαν την συνεύρεση.

Την Επανάσταση δεν συνετέλεσαν οι ρωμαντικοί Θουριαστές, δεν κατάφεραν οι πεφωτισμένοι Φαναροευρωπαϊστές, δεν προκάλεσαν οι δυτικοτρόπες Εταιρείες, ούτε οι πόνηροι και συνωμοτικοί, προφανείς δε τη αληθεία και παιδαριώδεις, σχεδιασμοί, - η Επανάσταση ήταν ενέργεια του Παλληκαρισμού της Ελληνικής ταυτότητας, έργο των Παλληκαριών. Αλλά την καπέλωσαν οι προαναφερθέντες με την αμέριστο συμπαράσταση των προυχόντων που βρήκαν την ευκαιρία να αποφύγουν τον αυτοκρατορικό έλεγχο του πασά. Και έτσι δεν είχαμε γέννα αλλά έκτρωμα που για να φυτοζωήσει χρειαζόταν συνεχώς τον ομφάλιο λώρο της προστασίας, πολιτισμικής, οικονομικής, πολιτικής, στρατιωτικής.

Και μετά την άρρητη τραγωδία που ο ομορφώτερος των Ελλήνων σκοτώνει τον σοφώτερο (όπως το έθεσε ουσιολογικά ο Περικλής Γιαννόπουλος): *«Ει δέ τις φιλοπραγμονών αναδράμη εις την ιστορίαν του Αγώνος όπως αναζητήση καιρούς παραλλήλους προς τους επιστάντας το έτος τούτο [της δολοφονίας του Κυβερνήτη], δεν θα βραδύνη να πεισθή ότι κυκεών παθών, ερίδων, στάσεων, εκδικήσεων, εμφυλίων σπαραγμών, ανόμων διοικήσεων, ανομωτέρων συνελεύσεων, ξενικών επεμβάσεων, προσβολών κατά της εθνικής αξιοπρεπείας, εξευτελισμού δημοσίων και ιδιωτικών χαρακτήρων, δημεύσεως των δικαιωμάτων του λαού, διαρπαγής των κοινών, κυκεών, λέγω, οίος ο μετά θάνατον του Κυβερνήτου, ουδέποτε, ουδ' επί των δεινοτάτων περιπετειών κατήσχυε την Ελλάδα. Θα πεισθή προς τούτοις ότι ουδείς πλέον εκήδετο της πατρίδος, ότι απεσβέσθη και ο τελευταίος της φιλοπατρίας σπινθήρ, και ότι πάντες εφρόντιζον περί των ιδίων. Τις πρώτος να αρπάση την αρχήν ίνα, κατά την έλευσιν του βασιλέως, ευρεθή κατέχων αυτήν, ούτος υπήρξεν ο καθυπέρτατος σκοπός, περί ον διεμάχοντο μεν οι λογάδες του έθνους κατεστρέφετο δε το έθνος αυτό. Και ανεφάνη πάλιν ο άμοιρος σωρός και στυγερά ενέσκηψεν εκ νέου η αναρχία».* (Ν. Δραγούμης, *Ιστορικές Αναμνήσεις*, σελ. 233, στο Βερναρδάκης, σελ. 127-8).

Ηλίου φαεινότερον το παράδειγμα. Θα επεξεργασθώ την ανάλυση των διαστάσεων του και την γενική θεωρία στην συνέχεια.

ΥΓ. Το να καλέσει η Ελλάδα επισημότητα εκπροσώπηση των Τριών Προστάτιδων Δυνάμεων στην εορτή για τα 200 χρόνια από την Επανάσταση στις 25 Μαρτίου, σημαίνει αποδοχή κατά συνέχειαν του ότι η χώρα δεν είναι ανεξάρτητη αλλά υπό συνεχή προστασία. Ότι απελευθερώθηκε όχι εξ αυτής, αλλά κατά δωρεά άλλων για τα δικά τους συμφέροντα. Και ότι χρωστάει για αυτήν την συμφεροντολογική γενναιοδωρία. Τέτοια Ελλάδα οι Έλληνες δεν την θέλουμε. Αλλά φυσικά δεν είναι αυτή η Ελλάδα του λαού. Προνοών σωφρόνως ο Γάλλος προστάτης φαίνεται αποποιήθηκε την πρόσκληση, αφού η παρουσία του θα ήταν ενοχλητική ανάμνηση και παρούσα όχληση στον λαό. Συνέτεινε και η συμπαρουσία ενός ευγενούς Πριγκιπικού αλλά ιδιωτικού προσώπου (δεν είναι καν Διάδοχος) που στέλνει η Αγγλία (πονηρά Αλβιών ανεπανάληπτη!), διαχειριστικού δε επισήμου από την Βόρεια Άρκτο. Δεν ταίριαζε η παρέα στον υπέρτατο της Γαλλίας. Ξαναζούμε τις ημέρες όντως της Επανάστασης για τα διάφορα συμφέροντα και περίπλοκες διαγωγές των Δυνάμεων του Προτεκτοράτου! Μόνο που δεν έχουν εκείνη την δύναμη! Ποιος τα συμβουλεύει αυτά στους ιθύνοντες την χώρα; Σιάει η πλάτη τους στα γέλια των ξένων!